

*Гуріч Олег Вікторович,*  
адвокат адвокатського об'єднання  
«Дефендо Капітал»

## **СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ГАРАНТІЙ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Судовий контроль за прийняттям рішення про обмеження права на свободу й особисту недоторканність є загально визнаним стандартом. Відповідне правило закріплено в п. 3 ст. 5 Європейської конвенції з прав людини, де зазначено, що кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» п. 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання [1].

Відповідне правило задекларовано в ст. 29 Конституції України, де передбачено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше, як за вмотивованим рішенням суду й тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [2], та у ч. 2 ст. 12 КПК України, де визначено, що «кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найстисліший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи й подальшого тримання. Затриману особу негайно звільняють, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою» [3].

Судовий контроль за обмеженням права на свободу чи особисту недоторканність – це загально визнане правило, яке було запроваджено парламентом Англії ще 1679 року й називається «Habeas Corpus». Відповідно до цього правила, лише на суд покладається функція контролю за законністю затримання та арешту осіб, яких обвинувачують у вчиненні злочинів. У США особливі порядки затримання задекларовано в Конституції, у якій зазначено, що нікого не можна позбавляти привілею, що наданий законом «Habeas Corpus», крім тих випадків, коли цього вимагає громадська безпека під час повстання або нападу. Рішення про зупинення «Habeas Corpus Act» приймав президент США 1863 року у справах осіб, яких обвинувачували у воєнних злочинах. Повторна необхідність в

обмеженні цього права виникла щодо осіб, яких обвинувачували у вчиненні терористичного акту 11 вересня 2001 року [4].

Здійснення судового контролю за законністю затримання є важливою гарантією змагальності, що гарантує дотримання основоположних прав людини, зокрема права на свободу й особисту недоторканність.

Відповідно до положень ст. 211 КПК України, строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання, який визначають згідно з вимогами ст. 209 КПК України. Затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше ніж за шістьдесят годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу [3].

У британській правовій системі відомими є справи «Гілфордська четвірка» та «Магауйрська сімка», вироки в яких було скасовано після того, як особи відбули по 15–16 років ув'язнення. Однією з причин винесення такого несправедливого судового рішення було визнано можливість затримання протягом семи днів без доставлення до суду, адже в цей період затримані зазнали тиску з метою їх зізнання, на чому і ґрунтувалося все подальше звинувачення [5].

Водночас слід зауважити, що практика Європейського суду з прав людини не визначає конкретних допустимих строків затримання особи без доставлення до суду. Кожне національне законодавство самостійно врегульовує цю проблему. І це питання ситуативне. У справі «Аксої проти Туреччини» від 18 грудня 1996 року Суд визнав прийнятною семиденну затримку санкціонування затримання (у зв'язку з надзвичайною ситуацією, спричиненою тероризмом), натомість не визнав прийнятною затримання на чотирнадцять днів.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що доставлення затриманого до суду в найстисліший строк для здійснення судового контролю за законністю обмеження права на свободу й особисту недоторканність є важливою гарантією верховенства права, чого досягають шляхом невідкладного судового розгляду цього питання, яке відбувається за правилами змагальності.

Слід також зауважити, що окрім судового контролю за прийняттям рішення про обмеження права на свободу й особисту недоторканність, складовими належної правової процедури, яка гарантує змагальність під час здійснення затримання, є: повідомлення затриманого про підстави затримання, у вчиненні якого злочину його підозрюють і про його права (така обізнаність затриманого є

передумовою реалізації засади змагальності); забезпечення права на захист під час затримання; ініціювання перевірки законності затримання шляхом його оскарження до суду; можливість відшкодування шкоди в разі незаконного затримання.

#### ***Список використаних джерел***

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : прийнята 4 листоп. 1950 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004).

2. Конституція України : прийнята 28 черв. 1996 р. ; зі змін. та доповн. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.

4. Attack on the United States. *THIS DAY IN HISTORY*. URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/attack-on-america>.

5. Alastair Logan. Guildford Four: how the innocent were framed and the truth buried. *The Justice Gap*. URL: <https://www.thejusticegap.com/guildford-four-how-the-innocent-were-framed-and-the-truth-buried/>.